

Katolícka univerzita v Ružomberku

Filozofická fakulta
Katedra filozofie
Hrabovská cesta 1B
034 01 Ružomberok
Tel.: 044/4332445, fax: 044/4332443

Oponentský posudok

Ružomberok, 10. mája 2019

Mgr. David Svoboda, PhD.: *Metafyzika vzťahů. Tomáš Akvinský a vybraní autoři tomistické tradice.* Praha: Krystal OP, 2017, 223 strán.

David Svoboda vo svojej práci *Metafyzika vzťahů* skúma metafyzické skúmanie vzťahov u Tomáša Akvinského a v tomizme druhej a tretej scholastiky. Je to oblasť doteraz pomerne málo skúmaná a preskúmaná. Preto je jeho práca o to záslušnejšia a priekopnícka. Zvlášť v oblasti druhej a tretej scholastiky je toho ešte menej preskúmané a publikované, najmä čo sa týka metafyziky vzťahov.

David Svoboda začína analýzou vzťahov u Tomáša Akvinského. Vychádza z kritického vydania jeho diel a významnej sekundárnej literatúry k danej oblasti. Pritom ako kľúčové určuje rozlišovanie Tomáša Akvinského medzi akcidentálnym bytím (*in esse*) a vlastnou povahou (*ratio*) každého akcidentu, ktoré Tomáš Akvinský prevzal od svojho učiteľa Alberta Veľkého. Tomáš Akvinský to prvotne použil v teologickom kontexte v trojičných úvahách, ale preniesol to aj do filozofie. Vysvetľuje vzťah, akcidentálne bytie vzťahu, jeho reálnosť. Potom rieši problém, či Tomáš Akvinský uznával transcendentálnu povahu vzťahov. Výslovne ešte nie, ale implicitne áno, tak by mohla znieť odpoveď podľa Davida Svobodu. Upresňuje aj rozlišovanie kategoriálnych a transcendentálnych vzťahov. Na vysvetľovanie definícií dáva aj príklady. Svoje názory Svoboda poctivo zdôvodňuje na interpretácii textov Tomáša Akvinského či iných tomistov. Pritom si všima aj sekundárnu literatúru. Svoboda podrobne skúma aj subsistujúce vzťahy v Bohu pri riešení trojičných otázok Tomášom Akvinským, pričom si všima aj jeho definíciu osoby. Poznamenáva, že pre Tomáša Akvinského reálne chápanie trojičných vzťahov k Bohu je otázkou viery. Rozlíšenie medzi akcidentálnym bytím a vlastnou povahou vzťahu, ktoré prevzal od Alberta Veľkého, primárne uplatňuje v trojičnej náuke. Potom si všima ešte vzťah Boha a stvorenstva v náuke

Tomáša Akvinského. Tu si mohlo všimnúť aj môj článok, ktorý sa venuje aj danej téme (Volek, P.: Sémantika Tomáša Akvinského. In: Organon F, roč. 10, 2003, č. 3, s. 261-282).

V druhej kapitole sa Svoboda venuje chápaniu vzťahu v druhej scholastike. Tam sa venuje hlavne Jánovi Poinsovi a Komplutenským. Pritom vychádza z Poinsovho Filozofického a Teologického kurzu. Predstavitelia tomizmu v druhej scholastike prehľadli náuku Tomáša Akvinského, zaviedli nové pojmy či rozlišovania. Poinso sa vzťahom venoval hlavne v logike, metafyziku už nestihol napísať. Svoboda podrobne interpretuje jeho diela, zaznamenáva, v čom doplnil náuku Tomáša Akvinského, v čom čerpal od iných autorov. Poinso chápe vzťahy ako reálne a rozlišuje ich na subsistujúce, transcendentálne a kategoriálne. Inde približuje vysvetlenia Poinsových pojmov z jeho textov, napr. fundamentálne blízke. Niektoré vysvetlenia Poinso a iní autori nedávajú výslovne, preto sa ich snaží Svoboda odhaliť z iných názorov. Náuku Poinso dopĺňa o náuku Komplutenských o číselných vzťahoch a o ontologickom statuse vzťahu. Z druhej scholastiky vybral najvýznamnejších autorov v oblasti teórie vzťahov v rámci tomizmu.

V tretej kapitole sa Svoboda venuje skúmaniu vzťahov v tretej scholastike. Sústreďuje sa na Josefa Gredta, Petra Coffeyho, W. Norrisa Clarka a Stanislava Sousedíka. Autorov, ktorých dielam sa venuje, stručne aj predstaví a zaradí ich do niektorého systému, napr. Clarka do personalistického tomizmu a Sousedíka do analytického tomizmu. Takto sa mohol pokúsiť zaradiť aj Gredta a ukázať vplyv, významných autorov na jeho dielo. Pri všetkých autoroch ukazuje ich prínos a prípadné nedostatky. Podrobne sa venuje aj dielu Stanislava Sousedíka, pričom vyzdvihuje jeho rozvoj metafyzických dištinkcií práve v oblasti metafyziky vzťahov, kde prináša nové členenia i pojmy. Všíma si aj jeho kritiku Fregeho chápania vzťahov, ktoré je značne vplyvné v súčasnej analytickej filozofii. Je to dosť náročné sledovať, takže sa to dá robiť iba po častiach. Vysvetľuje aj prínos Stanislava Sousedíka v oblasti transcendentálnych vzťahov. Tie vidí v priblížení ich formálnych vlastností a odlišení od individua. Snaží sa aj vysvetliť pojmy používané Sousedíkom. Napr. jeho virtuálny rozdiel chápe ako reálny, ktorý je iba možný. Mohol to však ešte bližšie objasniť, napr. tým, že je metafyzicky reálny, ale fyzicky iba možný. Na niektorých miestach aj naznačuje nové možnosti skúmania. Napr. v určení vzťahovosti ľudskej osoby si všíma nedávnu definíciu Sousedíka a navrhuje to rozvinúť ešte podrobnejšie pomocou transcendentálnych vzťahov. Rozvíjaním metafyziky vzťahov sa prijímajú nové rozlíšenia, ale systém sa stáva menej prehľadným a pochopiteľným. Zrejme sa treba riadiť Ockhamovou britvou, prijímať iba to, čo je nevyhnutné. Mnohé náročné partie vysvetľuje celkom primerane, niekde iba približuje argumentáciu, inde aj dáva svoje stanovisko k nej.

Preukazuje veľkú znalosť textov a ich interpretácie, pričom používa významnú sekundárnu literatúru napísanú vo viacerých svetových jazykoch. V závere prináša zhrnutie svojich výsledkov. Snaží sa ich zhrnúť nielen časovo, ale aj systematicky. Napr. Tomáš Akvinský prijal delenie kategoriálnych vzťahov na číselné a kauzálne, v druhej scholastike k tomu pridali ešte psychologické. Autor tretej scholastiky Josef Gredt sa vrátil k dvom deleniám kategoriálnych vzťahov.

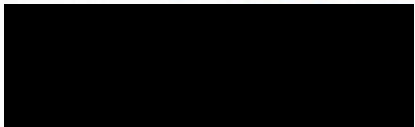
Autor má v práci niekoľko málo tlačových chýb. Napr. s. 88, pozn. 195, 196, je lila, má byť illa, s. 89, pozn. 200, je on est, má byť non est, s. 149, pozn. 347, je quidam veterans philosophy, má byť quidam vetera philosophi. Keď použil iné vydanie Gredtovho diela *Elementa philosophiae aristotelico-thomisticae*, napr. z r. 1909, mal to dať aj do zoznamu literatúry.

Tí čitatelia, ktorí nie sú oboznámení s danou terminológiou, môže sledovanie a porozumenie textu spôsobovať značné ťažkosti. Preto by bolo vhodné niektoré rozlíšenia, termíny ešte názornejšie objasniť a vysvetliť. Okrem toho vlastný príspevok autora mohol byť realizovaný aj v podrobnejšom domýšľaní rozlíšení a terminológie, teda niečo také, čo urobil prof. Sousedík. To však neuberá na kvalite spracovania danej publikácie, ktorá spočíva hlavne v priblížení názorov Tomáša Akvinského a významných predstaviteľov druhej a tretej scholastiky. Niektoré časti práce predstavujú upravené verzie prv publikovaných štúdií, ktoré prešli recenzným konaním a tak preukázali schopnosti autora podať adekvátne priblíženie a vysvetlenie daného názoru, smeru či prúdu. Autor preukazuje predovšetkým vynikajúcu znalosť latinčiny, z ktorej vychádza pri interpretácii textov, ale aj angličtiny, napr. pri spracovaní textov Coffeyho či sekundárnej literatúry. Takisto preukazuje vynikajúcu znalosť danej problematiky, lebo z predstaviteľov druhej a tretej scholastiky vybral tomistických autorov, ktorí prinášajú originálne príspevky práve v danej oblasti, metafyziky vzťahov.

Otázky:

1. Ako by sa mohla upraviť definícia osoby na základe použitia transcendentálnych vzťahov?
2. Vidno podnety k rozvoju metafyziky vzťahov aj v iných smeroch tretej scholastiky?

Na základe kvality spracovania daného textu navrhujem ďalšie pokračovanie v habilitačnom konaní Mgr. Davida Svobodu, PhD. v odbore filozofia.

prof. Dr. phil. fac. theol. Peter Volek